

La Mendel-Morganana skolo, qua developis la teorii de Weismann, mantenas ke qualesi aquirita da vegetala ed animala organizismis ne esas heredata. En 1945 T. H. Morgan skribis en la Enciklopedio Amerikana ke la jermifanta celuli plu tarde divenas esencala parti de la sexual organi. «Origine do li esis sendependanta de la restajo de la korpo e nulatempe esis konstitucanta parto de ol... evolucio esas jermala e ne somatala.»*

En la sama enciklopedio skribas da Castle pri la sciencala fundamento de la doktrino heredal: «Fakte, la gepatri ne produktas la infanto nek mem la genital celulo... la gepatri ipsa esas nur la lateral produktajo de fertilizit ovo (od zigoto) ek qua il naskis. La direkta produktajo de la zigoto esas altra genital celuli, simila a ti de qui ol decendis... konseque heredo (esante la similesio inter gepatri ed infanto) dependas de la konekto inter la genital celuli qui formacis la patro e ti qui formacis la infanto, la una esante la direkta produktajo de la altra. Ta principo de la kontinueso de la jermifanta substanco esas un de la fundamental principoj dil doktrino heredal. Ol demonstras pro quo korpala chanjaj produktata en la patro per materiala kondicioni ed influo ne esas heredata e ne montratas en lua infanti; to esas, pro ke la filio ne esas la produktajo de la patruala korpo ma nur de la jermifanta substanco quan ta korpo gastigas.»

Tale la skolo de Mendel-Morgan dividis la vivanta organizismo aden du separita e separanda substanci, la mortiva korpo o somato, e la ne-mortiva heredala substanco, la jermifanta plasmo, ed ol pluse asertas ke chanjaj en la somato nule afektas la heredala plasmo.

La heredo de aquirita qualesi

La opozanta skolo reprezentata da Lamarck-Michurin-Lisenko opozas la teorion e mantenas ke qualesi de la karaktero aquirita da vegetala ed animala organizismis dum lia vivo esas heredata. Segun li la studii teoriala e la experimenti praktikala de Michurin pruvas ke tal influo e dependo existas; ke qualesala vario e chanjo en la karaktero de vegetal ed animal organizismis dependas de la kondicioni vivala qui afektas la vivanta korpo ed organizismo dum oluo existo e developo, nam vivo esas konstanta developo.

* Distingo facetas inter la somato = korpo subisat a morto, e la ne-mortala heredal substanco, la jermifanta plasmo.

Segun Lisenko (Raporto ofical pri la procedi de Lenin akademio de agrikulturala sciencis en la Soviet-Uniono, sesioni julio-agosto 1948), Michurin developis plu kam tri-a-cent nova plantala variuri, e multa de oli produktesis sen sexual hibridos; li omnia esas la rezultajo de strikte direktata selekto qua inkluzas direkto per extera influo.

La chanjaj en plantala organizismis

La praktiko e la teoriala studii duktis Michurin a la konkluzo ke «esas posibla kun la interveno de la homo, koaktar irga formo en animalo o planto, chanjar plu rapide ed en direkto dezirinda por la homo». Esas agnoskata ke la chanjaj en organizismis, od en lia separita organi o karakteri, ne sempre e ne komplete transdonesas herede a la filii, ma chanjita jermis en nove kreita organizismis sempre aparas kom rezultajo de la chanjaj en la korpo dil patruala organizismo, kom rezultajo de direkta o nedirekta ago de la kondicioni vivala sur la developo dil organizismis od olia separata parti. Altravorte, la organizismo e la kondicioni necesas por olua vivo konstitucas uneso.

Quale eventas tal chanjaj? La kauzi de chanjo en la naturo de vivanta organizismo esas chanjo en la tipo de asimilado e dil metabolio. Exemple, la procedo de maturesko de printempala cereali ne bezonas speciala kondicioni, nam normale ol aparas en temperaturi qui existas en la printempo e somero en la agri. Ma per la apliko de plu kolda temperaturi esas posibla, pos da o tri generacioni, transformar oli a vintrala cereali. Tal cereali ne povas jermifar sen basigita temperaturi. Tale, nova kondiciono esas kreita por la maturesko de cereali sen qua oli ne jermifas, nome per basigita temperaturo artificale impozata de extere.

En la sama organizismo la developo de diferanta celuli e de diferanta parti de ta celuli — la developo de individual procedi — demandas diferanta extera kondicioni, ed ica kondicioni esas asimilata en diferanta manieri. Icarolate la vorto *extera* referas a to quo esas asimilata, ed *interna* a to quo asimilas.

La vivo de organizismo procedas per multa interrelatata procedi e transformi. La nutrivi qui eniras la organizismo de extere subisas serio de transformi per qui oli esas asimilata de la vivanta korpo, chanjante de extera ad interna transformi. Ta interna interchanjaj es relati metabolia inter la substanci de diversa celuli e partikuli dil korpo, nutrate oli e tale divenante

extera liarelate. Konseque la chanji en la kondicioni viva la fakte chanjas la tipo dil developo di organismi.

Se parto di organismo esas koaktata asimilar kondicioni pasable ne-kustumala por ol, e konseque chanjas relate la analoga parto en la organismo di precedinta generaciono, la substanci quin ol pasas a lua vicina celuli posible ne aceptesas da le lasta e tale ne duras lia infuio en la plusa kateno existala. Naturale, existos ankore konekto inter la chanjita seccioni, nam sen tala relatati la tota organismo cesus funcionar e mortus. La chanjita secciono dil organismo duros recevar nutrivi, ma ol ne sucesos transdonar olua karakteriziva substanci sole pro ke olua vicina seccioni refuzos selektar oli. Ico explikas la freque observata fenomeno ke chanjita organi, karakteri, ed altra quale si ne aparas en la descendanti. Ma la chanjita seccioni di la korpo dil patruala organismo nun posedas nova herediveso. Ni prenez kom exemplo la terpomo. Chanjita tubero en terpomo generale ne povas influar chanjo heredala en ta descendanta organismi qui ne direte genitesis da la chanjita secciono di la patrual organismo. Ma, se la chanjita parto esas separata e kreskas kom separata planto, ta lasta, generala, posedos chanjita heredala quale si, nome ti qui karakterizis la patruala organismo.

La deskovrita legi heredala

Se ni konocas quale la heredo di organismo esas konstruktita, ni povas chanjar ol en definitiva direciono per la kreo di apta kondicioni en la oportuna instante di la developo di olua organismo. Observo montris ke kande proprajo heredala de longe establita esas eliminata, ol ne quik recevas ferme establiscibia nova proprajo heredala, ma maxim freque recevas organismo kun karaktero plastika, qua erste divenas ferme establita per la plusa genito de generaciono a generaciono sub la sama kondicioni.

Heredo esas do la efekto di la koncentro de ago di cirkondanta kondicioni asimilita da la organismo en serio de precedinta generacioni.

Diferanta speci en organismi vejetala ed animala ne esas abstrakta, ma existanta parti en la generala biologiala kateno. Ed inverse vivanta naturo esas quaze la singla gradi di biologiala kateno, separata aden individuala parti di ol.

* * *

De la raportu pri ica polemiko, kondutata sur la plano di la biologio vejetal ed animala, semblas evidenta ke la dukteri di Soviet-Uniono esas konvinkita ke la teorii moderna di Lisenko esas cienciale justifikibla. La probabla adopto di la Lisenko-filozofio — e ni devas ja nun egardar ol kom fundamental filozofio dil moderna Soviet-homo — chanjus la direciono di ciencala studii de fazo observala a fazo di definitiva itinerario antee fixigit.

Cadie la ciencisti nutrival spekulas pri kad la mondo povos nutrar e suportar kreskanta habitantaro homata, morge la ciencisti divenos parto di *plano mondala por la kreo di adequata quale si e suficanta quanti, la ciencala aspekto di nova mondo complete dominacota da homal inteligenteso.

Se e kande ta programo formulizesos, la importo di la «naturala konduto e la naturala karaktero» di multa problemi profunde chanjesos ne a la konstato quala esas la formi existanta, ma a la sercho por la formi maxim skopo-konforma ed utila, o quala oli povas esar por servar la homi maxime.

Cadie la filologiisti studias la linguo e literaturo moderna ed anciena, la formi «naturala» taia quala oli esas e nule regardas kom sua tasko aplikar la enorma savo ed experienco a la problemi cadiala e futura. Tamen la emfazo chanjos de pura studio ad aplikenda studio. E kun ta chanjo aparos la nova tendenco uzar ne nur la formi quale ni trovas oli, ma chanjar oli til ke oli esas maxim skopo-konforma ed en harmonio kun la generala progreso ciencala. La emfazo linguala chanjos de principi a posteriori a principi a priori en qui la naturala elementi ne desegardesos ma uzesos kom parti organala en la ri-fasonado di la komuniki internaciona e transfrontiera.

La remarki da sioro Richardson (Progreso 150, p. 7) relatanta logikala pensado e la studii di M. M. Lewis (152, p. 32) apertas tota kateno de taski studiala qui, quale ni idisti kredas, duktus a la justifiko di la maxim fundamentala principi di nia linguo: logikala konstrukto e regulozeso. Ta studio di la linguala formi aplikata ad omna cienci e la demando por la uzo logikala di formi naturala en maxim simpligita formo semblas a me la komplemento necesa sur la domeno dil linguo a la filozofio di homal progreso tante klare prizentita da la Sovietrusa ciencisto T. D. Lisenko.

NOKTO EN LA FLEGEYO KIRURGIAL

(Impresiono)

Yen jacas li, la kompatind maladi,

Uli sen-dorma,

Singlu en sua komfortoza lito

Amasigita da kuseni habile adjustigit

Sorgata da kirurgiisti (ye la nokti qui sequas operaci)

E kontinue sorgata da flegisti

Helpat, alejat ube necesa ed aparanta

Omnafoye kun la stranj, preske ne-personal, simpatico

Qua nuliempie tendencas ad lo familiara

Ma vizas una skopo — efikiveso.

Yen jacas li, la kompatind maladi,

Uli sen-dorma,

Singlu en sua apart inferno.

Tom Sweetlove

LA LATINA KOM LINGUO HELPANTA

DEPOS LA MEZ-EPOKO

DA PARRY MOON E DOMINA EBERLE SPENCER

Quale ni omna savas, la ciencala mondo ulatempse posedis universala linguo, la latina. Ciencala diserturo de irga lando povis lektesar sen traduko da irga ciencisto e sen egardo di lua nacioneso. Direta komuniko, vorte o skribe, esis posibla por omna ciencisti. Por kin yarcenti tal internacioneso existis til ke, gradope, ol remplasesis per streta nacionalismo. Depos 1850 apene irga ciencala verko publikigesis en latina. Divenis la kustumo mem di la maxim mikra nazioni, expectar lia ciencisti publikigar sua studiuri en la nacionala linguo.

En la mez-epoko, latina esis la linguo kulturala tra Europa. Leonardo, skribante lua diserturo pri algebro en 1202 uzis la latina. Til 1630 latina uzesis en preske omna ciencala publikiguri, ed ulagrade mem uzesis pos 1830. En tabelo sequanta la nomi di kelka famoza fizikisti e matematikisti montresas. Importanta verko da li indikesas kun la yaro de olua publikigo. Tale la tabelo montras kande la transiro del latina a la uzo di nacionala lingui eventis. Naturale, ne eventis subita transiro del latino al nacionala lingui, la linguo uzata en ciencala diserturo

LINGUALA SUPLEMENTO

NUMERO 17 - APRILO - JUNIO 1949

(Abreviuri dil nomi dil akademiani: A = dr. Auerbach, BE = de Belle, BG = Bogard, BZ = Bozzolo, BR = dr. Brismark, C = Cornioley, E = Eriksson, J = Jacob, K = Kreis, L = dr. Laurent, M = Marcilla, O = O'Regan, R = Richardson, T = Tenfuss, V = dr. Vigh.)

*-ai/pluralo di -a, se necesa. - 4 yes, 6 no. Mankas la voti di BR, E, T.

*Akeron/fluvio en Suba Mondo. - 1 yes, 7 no. Mankas la voti di BR, E, T.

*aktar/nemediata verbo ek akto. - 4 yes, 7 no. Mankas la voti di BR, E, T.

*akumulaciono/akumulo. - 4 yes, 7 no. Mankas la voti di BR, E, T.

*alogram/direktar la parolo ad ulu. - 5 yes, 6 no. Mankas la voti di BR, E, T.

*alparia/«alpari». - 4 yes, 7 no. Mankas la voti di BR, E, T.

*altrai/altri, le altra. - 4 yes, 7 no. Mankas la voti di BR, E, T.

*-anco/-anteso. - 1 yes, 6 no. J: no, pos serioz reflektio. - 1 yes, 7 no. Mankas la voti di BR, E, T.

*andar/irar. - 6 yes, 4 no. Mankas la voti di BR, E, T.

*angeliar/angelagar (t. e. *-iar vice -agar). - 2 yes, 7 no. A: me konkordas kun C, ke nia nuna sistemo ne es sistemo.

Anke me opinonas, ke ni devas departar del nomo dil instrumento. Nia dilemo esas, ke (1) ni ne darfas derivar nemediate, (2) ni ne kustumas uzar la sama sufexo por plura senci. Se ni abandonas la duesma principio, ni povas adoptar angelo-angeliar-angelio, broso-brosiar-brosio, plugo-plugi-ar-plugio... Konfuzo kun la nuna senco di -i-semblas neprobabla. Me do propozos adoptar -iar kun la senco «uzar la instrumento indikata en la radiko» e chanjar omna radikli qui nun koaktas ni derivar la instrumento per -ilo. (Do yes.) BR, E? J: yes, se -i- deifinas kom «neciencala sufexo» uzenda por direkt derivio o por ula vorti

selektenda dal akademio. *O*, *T*? - 4 yes, 7 no. Mankas 4 voti.

**angeluar*/angelagar (t. e. *uar vice -agar). - 1 yes, 0 no.
A? *BE*: la propozo da *C* uzar por ta skopo la vokalo -u- prizentatas meapinione la tre grava desavantajo ke tale on nulaloke obtenas formi natural. Or *C* certe devas admisar, ke es absolute necesa ke omna nova chanji devas tendencar ad igar plu natural la vorti kompleta e ke to ne es la kazo per -u-, ma per -i- (me concedas, ne en omna apliki, ma adminime en plura kazi tipa). Por evitar irga konflikto posibla kun la nuna apliko dil sufizo -i-, me proponas *ato vice la nuna -i-: markezato, dukato, arki-dukato, komtato, episkopato, konsulato e. c. Por ta skopo *ato es adminime DEFIS (F etimologie: comté, quankam «comtat» ne ja es tote mortinta). Ka *R*? Me ne savas ta linguo. (En *R* la sufizo es -stvo. *C*.) Objeciono: *ato es anke dezinenco verbal (substantivigita pasiva partcipeo adjektiva), ma ultre ke nula konfundo es timenda, ni havas precedento per -ato en la terminaro kemial. *BZ*, *BR*, *E*? *J*: no. *K*: no. *L*, *M*, *O*, *R*, *T*, *V*? - 1 yes, 3 no. Mankas 11 voti.

**angeluso*/«angelus». - 1 yes, 3 no. *A*, *BZ*, *BR*, *E*? *J*: no. *K*: no. *O*, *T*, *V*? - 1 yes, 5 no. Mankas 8 voti.

**anistar*/fugar per subita terorigo. - 1 yes, 5 no. *BZ*, *BR*, *E*? *J*: no. *K*: no, vorto ne internaciona. *O*, *R*, *T*, *V*? - 1 yes, 7 no. Mankas 7 voti.

**aniversariar*/festar aniversario, nemediata derivo. - 2 yes, 4 no. *A*, *BZ*, *BR*, *E*? *J*: no. *K*: no, nenecesa. *O*, *T*, *V*? - 2 yes, 6 no. Mankas 7 voti.

**ankriar*/traktar per ankro, fixigar per ankro: la navestro *ankris* la batelo por evitar katastrofo. *D* verankern, *E* to anchor, *F* ancorare, *I* ancorare, *R* skreplyat' yakoryami, *S* anclar. - *BE* es l'auto de ca propozo, do yes. - 1 yes, 0 no. Voluntez sendar via voti!

**ano*/adheranto: la nova movado ne ja havas multa **ani*. *D* anhängen, *E* adherent, *F* adhérent, *I* aderente, *R* priverjencec, *S* adherente. - Propozo da ?, publikigit en LS 6 (1939), sequas l'ideo autonomigar la sufizi. *C*: no, pro ke pure teoriala konstrukturo. - 0 yes, 1 no. Voluntez sendar via voti!

**ano*/sufizo por saturita hidrokarburi. Internaciona en la kemiala terminaro. - *L* es l'auto de ca propozo, do yes. *A*: forsan utila ed adoptenda por teknikal lexiko, ma ni ne devas havar dusencala afixi en la generala linguo. *BE*: en la kemiala

termini on ne konsiderez to kom sufizo Ido-sistemal, ma kom parto integra di vorti tote pronta. (No.) *M*: kom cencal sufizo on darfas adoptar ol. *R*: no, pro ke ja signifika «membro di». - 2 yes, 2 no. Voluntez sendar via voti!

**anspekto*/speco di levero por manovrar la kanoni di militonavo. *F* aspect. - *BE* es l'auto de ca propozo, do yes. - 1 yes, 0 no. Voluntez sendar via voti!

**anta*/esanta (pro ke *ar/esar): *anta malada, lu ne povis venar. *D* seind, *E* being, *F* étant, *I* essendo, essente, *R* sushchii, *S* estando (ger.). - Propozo da ?, publikigit en LS 6 (1939), sequas l'ideo autonomigar la sufizi. *A*: no. *BE*: repulsinda, nam -anta es dezinenco partcipal di omna verbi, ne nur dil verbo esar. *BZ*: no. *L*: me repulsas ta formo. *M*: me ne prizas ica formo, qua mutilas la verbo esar. *R*: no, esanta esas plu klara. *C*: no, pro ke pure teoriala konstrukturo. - 0 yes, 7 no. Voluntez sendar via voti!

**antebrazo*/avanbrakio: l'*antebrazo es inter la kudo e la manuo. *D* vorderarm, *E* fore-arm, *F* avant-bras, *I* avambraccio, *R* predplechie, *S* antebrazo. - *BE* es l'auto de ca propozo, do yes. *C*: no, pro ke nia «avanbrakio» sat bone korespond al naturala formi; *antebrazo hazarde kolizionus kun «ante» e «brakio»; cetera la hispana *z* ne es nia Ido-z. - 1 yes, 1 no. Voluntez sendar via voti!

**anteriora*/antea, avana, do pri tempo e spaco: l'*anteriora milito esis min longa. *D* vordere, *E* anterior, *F* antérieur, *I* anteriore, *R* perednii, *S* anterior. - Roze, Raporto 75. *A*: me dubitas, ka la distingo inter «avan» ed «ante» esas necesa, ma la adopto di nova adjektivi ne solvus la problemo. *BE*: nenecesa pro l'existanta derivuro «antea» segun Ido klasika. «Anterior» es vorto natural tote pronta segun la Merksemal Principo (chanjo di litero en la radikio). (Do no.) *BZ*: no. *L*: me acceptas ta nova radikio. *M*: esas internaciona, do adoptinda, ma on devas konservar anke «antea» ed «avana». *R*: yes. *C*: yes, pro ke internaciona, uzebla apud «antea» ed «avana». - 4 yes, 2 no. Voluntez sendar via voti!

**antichambriar*/agar per avanchambro, vartar en avanchambro. *D* antichambriren. - *BE* es l'auto de ca propozo, do yes. - 1 yes, 0 no. Voluntez sendar via voti!

**antichambro*/avanchambro: omni nerveze vartis en l'*antichambro til l'audienco. *D* vorzimmer, *E* anteroom, anticham-

